

Sprawozdania

Sprawozdanie

z międzynarodowej konferencji naukowej

nt. *Badania nad różnicami indywidualnymi*
(*Advances in Individual Differences Research*)

organizowanej przez

Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej

z okazji 70. urodzin Profesora Jana Strelaua

Warszawa, 14-16 września 2001 r.

Konferencja została zaplanowana, by uczcić jednego z najwybitniejszych i najbardziej cenionych zarówno w kraju, jak i za granicą psychologów – profesora Jana Strelaua, Dziekana Wydziału Psychologii SWPS. Dla naukowca tak oddanego swojej dziedzinie – psychologii różnic indywidualnych – najlepszym prezentem urodzinowym wydawała się „strawa duchowa”, dzielona z uczniami, współpracownikami, studentami i przyjaciółmi. Mam wrażenie, że Jubilat był zadowolony z „prezentu”. Spotkanie zgromadziło znamienitych specjalistów z psychologii różnic indywidualnych z Polski i z zagranicy. Osoby prezentujące swe prace badawcze w czasie konferencji często odnosiły się do Regulacyjnej Teorii Temperamentu (RTT) Jana Strelaua. Profesor Strelau poświęcił – niemalże w całości – swą działalność naukową badaniom temperamentu. RTT jest wyjątkowa z kilku powodów. To twórcze podejście teoretyczne do temperamentu, mające swe korzenie w niektórych aspektach teorii pawłowskiej, ale także w teoriach badaczy zachodnioeuropejskich i amerykańskich. Ujmując RTT z metodologicznej perspektywy, można zauważyć swoiste łączenie podejścia eksperymentalnego z podejściem psychometrycznym (kwestionariuszowym). Podkreślanie funkcjonalnej roli temperamentu oraz założenie, że ujawnia się on we wszystkich rodzajach zachowań sprawia, że różni badacze, posilkując się tą teorią, poszukują np. relacji tego zjawiska i różnych innych wymiarów osobowości, procesów poznawczych, społecznego funkcjonowania. Wartość tej teorii wydaje się nieoceniona i znajduje swe zastosowanie w takich obszarach, jak m.in. psychologia społeczna, kliniczna, poznawcza, co w sposób wyraźny zostało zaznaczone w niektórych referatach wygłoszonych podczas konferencji.

Konferencję otworzył wykład inauguracyjny pt. *Empirical comparison of the temperament conceptions of Cloninger and Strelau* prof. Aloisa Angleitnera z Uniwersytetu w Bielefeld w Niemczech. W swoim wystąpieniu porównywał dwie koncepcje temperamentu: Cloningera i Strelaua. Profesor Angleitner współpracuje z prof. Strelauem już od wielu lat.

Na program konferencji składały się trzy sesje. Pierwszą, którą prowadził prof. Jan Matysiak z Uniwersytetu Warszawskiego, dotyczyła różnic indywidualnych w kontekście genetycznym i biologicznym (*Genetic and biological context of individual differences*). Profesor Alan Pickering z Uniwersytetu w Londynie przedstawił pracę (której współautorami byli C. Salum, J. Gray) na temat różnic indywidualnych w zakresie uczenia się u ludzi w modelu neuropsychologicznym (*Dopamine and neuropsychology of human category learning: An individual differences approach*). Z kolei prof. Risto Näätänen (Uniwersytet w Helsinkach, Finlandia) prezentował wyniki badań na temat pomiarów potencjałów mózgowych w zakresie dokładności różnicowania dźwięku jako wyznacznika różnic indywidualnych (*Brain-potential measurements of sound-discrimination accuracy*). Profesor Wojciech Pisula ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie rozważał w swym referacie, czy możemy mówić o osobowości w przypadku zwierząt (*Is the concept of personality really less suitable for animal subjects than for human beings?*). Natomiast prof. Wanda Ciarkowska z Uniwersytetu w Warszawie mówiła na temat chronotypu jako wskaźnika różnic indywidualnych w rytmach dobowych (*Chronotype as an index of individual differences in circadian rhythms*). Profesor Vilfredo De Pascalis z Uniwersytetu La Sapienza w Rzymie zaprezentował badania (*Pain, personality and individual differences in automatic activity*), które miały na celu znalezienie predyktorów, w postaci wymiarów temperamentu, subiektywnie doświadczanej intensywności bólu i stresu.

Niestety w konferencji nie wzięli udziału dwaj wybitni naukowcy. Mianowicie prof. Hill H. Goldsmith z Uniwersytetu Wiscconsin-Madison w USA, który przygotował wykład na temat wzajemnych relacji temperamentu, fizjologii i pewnych czynników kontekstualnych we wczesnym etapie rozwojowym (*Temperament, physiology, and context: interrelationships during early development*). Zabrakło także wśród prelegentów prof. Marvina Zuckermana z Uniwersytetu Delaware w USA. Jego referat poruszał problem biologicznych markerów osobowości (*Biological markers for personality*). Ich przyjazd uniemożliwił atak terrorystyczny na Nowy York i Waszyngton, który miał miejsce 11 września 2001 roku.

Drugiej sesji przewodniczył prof. Janusz Reykowski z Instytutu Psychologii PAN. Była ona poświęcona środowiskowym i kulturowym czynnikom różnic indywidualnych (*Environmental and cultural factors and individual differences*). Profesor David Magnusson z Uniwersytetu w Sztokholmie przedstawił własne poglądy na temat obecnego statusu badań rozwoju (*Thoughts on the present status of developmental research*). Książd prof. Zdzisław Chlewiński z Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie mówił o wspólnych cechach i różnicach indywidualnych w zakresie stereotypów Niemców, Żydów i Rosjan u Polaków. W badaniach tych zastosował jakościową metodę dyskursu (*Stereotypes of Germans, Jews and Russian. Common traits and individual differences. Application of discourse methodology*). Doktor Bogdan Zawadzki z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił w ramach tej sesji referat na podstawie wybranych wyników badań dotyczących temperamentu w ujęciu międzykulturowym (*Cross-cultural assessment of temperament: The concepts, methods and selected findings*).

SPRAWOZDANIA

Profesor Zofia Ratajczak z Uniwersytetu Śląskiego prezentowała badania ujmujące związek temperamentu i psychologicznych kosztów funkcjonowania człowieka w sytuacjach zagrożenia (*Temperament and psychological costs of functioning under threat*). Sesję drugą zakończył teoretyczny wykład prof. Andrzeja Eliasza i prof. Tatiany Klonowicz ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej oraz z Polskiej Akademii Nauk na temat systemu kontroli stymulacji (*The system of stimulation control- its theoretical meaning*).

Ostatnia sesja konferencji dotyczyła badań nad różnicami indywidualnymi w aspekcie temperamentu inteligencji i emocji (*Temperament, intelligence and emotions in individual differences research*). Moderatorem sesji była prof. Tatiana Klonowicz ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie. Profesor Robert M. Stelmack z Uniwersytetu Montpetit Hall w Ottawie zastanawiał się, co potencjalnie wywołane mogą nam powiedzieć o inteligencji (*What event-related potentials can tell us about intelligence?*). Następnie prof. Edward Nęcka z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie mówił o wzajemnych zależnościach między inteligencją, twórczością i temperamentem (*Intelligence, creativity, and temperament*). Wykład o różnicach indywidualnych w zakresie osiągnięć w funkcjonowaniu poznawczym i markerów genetycznych (*Individual differences in cognitive performance and genetic markers*) wygłosił prof. Lars Göran-Nillson z Uniwersytetu w Sztokholmie. Z kolei temperament i temporalność (*Temperament and temporality*) była przedmiotem wystąpienia prof. Czesława Nosala, z Politechniki we Wrocławiu. Kontrowersyjne zagadnienia wokół kobiecej i męskiej seksualności (*Male versus female sexuality: A controversial issue*) były tematem referatu prof. a Joopa Hettemy z Uniwersytetu w Tilburgu. Prof. Adam Frączek z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił problem dotyczący tego, jak wiedza o temperamencie może wpływać na rozumienie agresji człowieka (*Temperament and interpersonal aggression. If and how understanding of human aggression can be enhanced by knowledge about temperament*). Kolejna prezentacja, prof. Wolfganga Schönpluga z Freie Uniwersytetu w Berlinie, dotyczyła tego, czy mamy dowody na to, że lęk jest cechą warunkowaną biologicznie czy stanem zależnym od czynników społecznych (*Individual differences in anxiety- evidence for biological traits or social states?*). Referat prof. Bogdana Wojciszke z Uniwersytetu Gdańskiego, zamykający konferencję dotyczył różnic indywidualnych w autoregulacji nastroju (*Individual differences in self-regulation of mood*).

Konferencja przyczyniła się do powstania dwóch książek dedykowanych prof. Janowi Strelauowi. Jedna, już wydana, to praca pod tytułem *Advances in research on temperament* pod redakcją prof. Andrzeja Eliasza oraz prof. Aloisa Angleitnera. Natomiast druga jest w fazie przygotowania i o jej zawartości stanowić będą głównie materiały prezentowane podczas konferencji. Roboczy tytuł książki brzmi *Wybrane zagadnienia z psychologii różnic indywidualnych*. Ukaże się ona pod redakcją prof. Tatiany Klonowicz, prof. Magdaleny Marszał-Wiśniewskiej i dr Małgorzaty Fajkowskiej-Stanik. Na zakończenie należy zaznaczyć, że konferencja miała wyjątkowy charakter zarówno z powodów merytorycznych, jak i czysto ludzkich. Dla Dziekana naszej Szkoły przybyło wielu wybitnych naukowców, by dzielić się nie tylko swymi osiągnięciami naukowymi, ale także by wyrazić swoją sympatię dla Niego i Jego dokonań w dziedzinie psychologii. Jedyne, co rzuciło się cieniem na jej „merytoryczny urok”, to wspomniane wydarzenia z 11 września w Nowym Yorku i Waszyngtonie.

Małgorzata Fajkowska-Stanik
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
Instytut Psychologii PAN, Warszawa